

Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1960-1980): Retrospektif Bir Değerlendirme (II)

Fatih RUKANCI (*)
Hakan ANAMERİÇ (**)

Öz: 20 yıllık bu dönemin ayrı olarak ele alınıp incelenmesinin en önemi nedenleri arasında Kütüphanecilik eğitiminin üniversite düzeyinde iki üniversitede daha başlatılması, kütüphanecilik alanındaki standartlaşma ve işbirliği faaliyetleri, yeni anayasanın meslek üzerindeki etkileri sayılabilir. Ayrıca 1960-1980 yılları arasında I., II. ve III. Beş Yıllık Kalkınma Planı faaliyetlerinin kütüphaneciliğimizi ilgilendiren maddeleri ve bu konuya yönelik girişimler de çalışmada belgeler ve diğer kaynaklar irdelenerek açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kütüphanecilik, kütüphanecilik eğitimi, standartlar, Türkiye’de kütüphanecilik tarihi

History of Turkish Librarianship Based on Archival Documents (1960-1980): A Retrospective Review (II)

Abstract: Among the most important reasons why this 20 years period was separately handled and examined, we can count initiation of librarianship education in two more universities at university level, standardization and cooperation activities in the field of librarianship and effects of new basic law on profession. Besides, the items related with librarianship at first, second and third five-year development plans between 1960 and 1980 and interventions related with this issue are explained in the study by examination of documents and other sources.

Keywords: librarianship, library education, standards, history of librarianship in Turkey

Makale Geliş Tarihi: 21.12.2016
Makale Kabul Tarihi: 10.03.2017

I. Giriş

Ülkemizde kütüphanelere yönelik başlatılan ve yürütülen çalışmaları 1923-1950 dönemine kadar Osmanlı Devleti’nden kalan bilimsel-kültürel-sanatsal ve edebi eserlerin bir araya getirilmesi ve bibliyografik denetiminin sağlanması kapsamında ele almak mümkündür. 1950-1960 arası, bibliyografik denetimleri sağlanmaya çalışılan ve yeni üretilen bilgi kaynaklarının yeni açılacak kütüphaneler ile kullanıma/erişime sunulması çalışmaları, 1960-1980 arası ise kütüphanelerin ülke çapında örgütlenmesi,

*) Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, (e-posta: rukanci@ankara.edu.tr)

**) Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, (e-posta: anameric@ankara.edu.tr)

kütüphanelerarası işbirliği ve ortak kataloglama/sınıflama/hizmet politikalarının oluşturulduğu dönemler olmuştur.

Türk Kültür Tarihi'nin ayrılmaz birer parçası olan kütüphanelerimizin 1960-1980 dönemindeki gelişimi, yeni anayasa ile birlikte örgütlenme, yükseköğretim, kurumsallaşma, uluslararası işbirlikleri, dernekleşme, planlı kalkınma ve standartlaşma çabaları çerçevesinde ilerleme göstermiştir. Bu dönem içerisinde kütüphaneler ve kütüphaneciler, gelişen teknoloji ve kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda yeniden yapılanma ve birbirleriyle daha yakın iletişimde bulunma çabasına girmişlerdir. Bunun sürdürülmesi amacıyla kütüphaneciler, akademisyenler, siyasetçiler ve teorisyenlerin kütüphaneler, kütüphanecilik, bilgi hizmetleri gibi alanlarda başta alanla ilgili mevzuat önerileri olmak üzere, meslek ve bilim dalının yurt içinde daha sağlam bir temele oturtulması için çalışmalarda bulunduğu görülmektedir. Bu dönem, kütüphaneciliğin Türk eğitim-kültür-bilim hayatındaki yerinin sağlamlaştırılmaya çalışıldığı, sorunlarının daha net bir biçimde ortaya konularak çözüm yollarının üretildiği bir süreç olmasının yanı sıra mesleki ve kurumsal yönlerden başarısız girişimlerin de gözlemlendiği bir dönem olmuştur.

II.1961 Anayasası ve Türk Kütüphaneciliği

1961 Anayasası'ndaki temel farklılık toplumsal düzen ve toplum yaşantısını, kamu idaresini, devlet - vatandaş arasındaki tüm ilişkileri yeniden ele alan "kuvvetler ayrılığı ilkesi"nin benimsemiş olmasıdır. Bu bağlamda kamu kurumlarının yönetim, denetim, organizasyon ve birbirleri ile olan ilişkilerinde yeni bir anlayış ve yapılanma öngörülmüştür. Bu temel farklılığın Anayasa'da yer almasından önce, 1961 Anayasası çalışmaları sırasında hazırlanan iki ön tasarıdan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin önerilerinde "milli müze ve kütüphaneler"den bahsedilmiş, bu kurumlara "devlet yönetimine yardımcı veya özerk" kurumlar arasında yer verilmiştir (Feridun, 1962; Tanör, 2002). Ancak bu öneriler Kurucu Meclis tarafından kabul görmemiş ve sözü edilen özellikler de Anayasa'ya girememiştir.

1961 Anayasası'nın *Temel Hak ve Ödevler* başlığı altında yer alan 21., 23. ve 24. maddeleri bilim ve sanatın yaygınlaştırılması ve yayın yapma özgürlüğü ile ilgilidir. Bu maddeler dolaylı olarak kütüphanelerin yayın politikaları ve derme geliştirme faaliyetlerini de kapsamaktadır. Bu bağlamda ilgili genel hükümler, kütüphanelerin eğitim-bilim-kültür üçgenindeki çizgisinin ve yerinin de tekrar yorumlanması gerektiğinin bir işareti olmuştur. Bu yönüyle 1924 Anayasası'nın yürürlükte olduğu 1938-1960 döneminde kurulan ve işletilen kültür kurumlarından anlayış, işleyiş ve örgütlenme bakımından "*sosyal devlet*" ilkesi ile ayrılmaktadır. Bu ilke ile amaç; sosyal adaleti, barışı ve toplumsal dengeyi sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için devlet, aktif olarak ekonomik ve sosyal hayata müdahale ederek sosyal devlet anlayışını uygulamakla yükümlüdür.

1961 Anayasası'nın 41. ve 129. maddelerinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plan çerçevesinde gerçekleştirileceği ve bunun devlet tarafından

yapılacağı ifade edilmiştir. Bunun üzerine 1960'da ülkede ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın hızlandırılması, uygulanan politikalar arasında uyum sağlanması, toplumsal ve kültürel dönüşümün uyumlu yönlendirilmesi, kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması amacıyla *Devlet Planlama Teşkilatı* kurulmuştur. 1963 yılı ile birlikte Türkiye planlı kalkınma dönemine girmiş, sosyal ve kültürel bir hizmet kurumu olan kütüphaneler de bu planlama içine dâhil edilmiştir. I. III. ve IV. kalkınma planlarındaki kütüphane konusuna genel olarak bakıldığında, sayısal verilere ağırlık verildiği ve hedeflerin bu sayıların iyileştirilmesine yönelik olarak belirlendiği görülmektedir. II. de ise kütüphanelerin eğitim ve kültür alanlarında değil değişen dünyada bilgi üretimi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılması gerektiği ve bununla ilgili literatürün takip edilmesi zorunluluğu da vurgulanmaktadır. 1963-1977 yılları arasındaki ulusal planları kapsayan bu kalkınma planlarında kütüphaneler ile ilgili hedeflere geçen 14 yıl boyunca ulaşılamamıştır. Ayrıca dünyadaki gelişmeleri de izlemek zorunda kalan dönemin siyasi gücü, konuyla ilgili yeni hedefleri bu planlara eklemek durumunda kalmış, ulaşılması gereken hedefler artmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, kalkınma planlarında toplumun her kesimine hitap eden halk kütüphaneleri önce eğitime yardımcı kuruluşlar olarak ele alınmış, ardından kültür-bilgi evi olarak nitelendirilmiş ve genellikle sayılarının yetersizliğinden bahsedilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için gerekli yasal çalışmaların ve planların yapılması ifade edilmiştir. Ancak, kütüphaneler bilgi gereksinimlerinin karşılandığı, çeşitli sanatsal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği sosyal kurumlar olarak değerlendirilmemişlerdir. Bu da kütüphaneler ile ilgili planlamanın ve faaliyetlerin kütüphanelerin amaç ve misyonlarına uygun olarak yapılmasını engellemiştir.

Bu dönem Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve toplumsal yönlerden sıkıntılı günler geçirdiği yıllardır. Yaşanan sıkıntılı ve zor günlere rağmen özellikle halk kütüphanelerinin, kitap sayısı ve okuyucularının son 10 yıl içerisinde 1,5 kat artmış olması, bu dönemde uygulanmakta olan eğitim-kültür politikalarının en azından kütüphanelerin nicelik bakımından gelişme gösterdiğini kanıtlamaktadır (Bakınız Tablo-1). Ancak, dönemin kütüphanelere olan siyasi bakış açısı diğer dönemlerdekinden farklı değildir. Ortaya konulan siyasi programlarda; okuma-yazma oranının artırılması, özgün fikirlerin gelişmesi için eğitim-kültür kurumlarının artırılması gibi bir dizi plan yazılı hale getirilmiş olsa da uygulamaya geçildiğinde gerçekleştirilememiştir. Kütüphaneler, bilginin toplumsallaştırıldığı mekânlar olarak değil; salt kültür aktarımı yapılan kurumlar olarak görülmüştür. Bu da programlarda ifade edilen amaçların yerine getirilmesini aksatmıştır. 1960-1980 döneminde de kütüphaneye bakış açısı, belki gelenekselleşen bir yapıda olan *eğitime destek veren kurum* açısından olmuştur. Ancak kütüphanelerin eğitime nasıl destek verecekleri konusunda somut açılımlar hiçbir zaman yapılamamıştır.

1960'da halk kütüphanelerinin örgütlenmesi ile birlikte ülkemizde kütüphanelerin bilginin toplumsallaşma sürecine katkısı açısından yeni bir döneme girilmiştir. Çünkü bu dönemde bilgi, sadece belirli kurum ve toplulukların değil herkesin erişmesi gereken bir kaynak olarak kabul edilmiştir.

II.Eğitim-Öğretim

1960-1980 dönemi Türkiye’de kütüphanecilik eğitiminin yeni bir ivme kazandığı dönem olmuştur. Öncelikle, 1961’e kadar Ford Vakfı’nın yardımları ile sürdürülen eğitim programı, 1962’den itibaren Fulbright Vakfı’nın öğretim elemanı destekleriyle yürütülmeye başlamıştır (Amerikan..., 1962; Amerikalı..., 1962). Kütüphaneler Genel Müdürlüğü’nün kurulması, Kütüphaneler Komitesi Raporu ve yeni anayasal süreç, kütüphanecilik eğitiminin de yeniden şekillenmesini zorunlu kılmıştır. 1961-1962 öğretim yılından itibaren, 1954-1960 dönemlerinde verilen derslere ek olarak Araştırma Metodları, Osmanlı Paleografyası, Kitap Seçim İlkeleri, Konu Bibliyografyası, İlim Literatürü, Türk Kütüphaneciliğinin Meseleleri, Mukayeseli Kütüphanecilik ve Katalog-Tasnif dersleri de verilmeye başlamıştır (1962-1963 Öğretim..., 1962; Atılgan, 1999). Aynı yıllarda yurt dışına lisansüstü eğitim ve staj uygulamaları için gönderilen kütüphanecilik kürsüsünün öğrencileri Türkiye’ye dönerek eğitim faaliyetlerini sürdürmüşler bazıları da çeşitli kütüphanelerdeki görevlerine başlamışlardır.

Türkiye’de üniversiteye bağlı olarak kurulan ikinci kütüphanecilik kürsüsü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde 1964’te öğretime başlamıştır. İstanbul’da Edebiyat Fakültesi’ne bağlı olarak bir kütüphanecilik bölümünün kurulması için 1962’de ön çalışmalar yapılmaya başlanmış ve bununla ilgili olarak Alman kütüphanecilerinden Prof. Dr. Rudolf Juchhoff İstanbul’a davet edilmiştir. Böylelikle Prof. Macit Gökberk’in ve Adnan Ötügen’in çalışma ve gayretleriyle ülkemiz üniversite düzeyinde eğitim veren ikinci bir kütüphanecilik bölümüne kavuşturulmuştur (Artukoğlu, 1979). 1964 yılının kütüphanecilik eğitimi açısından bir diğer önemli gelişmesi de yabancı öğretim üyelerinin görevlerini tamamlayarak ülkelerine dönmesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü’nün tamamen Türk öğretim üyeleri ile eğitim/yönetim faaliyetlerine başlamasıdır. AÜ DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü’nde bu olumlu gelişme yaşanırken 1964’te açılan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü, Prof. Dr. Rudolf Juchhoff’un 1968’deki vefatı ile ciddi bir öğretim elemanı sıkıntısına girmiş, 1969-1974 öğretim dönemlerinde bu nedenle Bölüm’e öğrenci alamamıştır.

Kütüphanecilik alanında üniversite düzeyindeki üçüncü bölüm Hacettepe Üniversitesi’nde Prof. Dr. İlhan Kum’un öncülüğünde Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde kurulan Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü’dür. 1972 yılında lisansüstü eğitimle kütüphanecilik eğitimine başlayan Hacettepe Üniversitesi, 1974-75 öğretim yılında lisans düzeyinde öğrenci kabulüne başlamıştır. Böylelikle kütüphanecilik eğitimi lisans eğitim vermeye başlayan 3 bölümde hem lisans hem de lisansüstü seviyede sürdürülmeye başlamış, ülkenin çeşitli özellik ve sayıdaki kütüphanelerine eleman yetiştirme, kütüphanecilik alanında akademik çalışmalar yapma ve mesleki gelişimi sürdürme görevlerini üstlenmişlerdir.

Fotoğraf 1. 1968 İstanbul Kütüphanecilik Kursu

1960'lı yılların başından itibaren üniversitelerde verilen lisans eğitimi dışında meslekten olmayan kütüphaneciler ve istekliler için halk ve okul kütüphaneciliği, kütüphane yönetimi (aynıyat, muhasebe, kütüphane idaresi) ve ciltçilik konularında birçok hizmet içi eğitim ve kurs çalışmaları yapılmıştır. 1960'da Bahçelievler Deneme Lisesi'nde ilk kez kütüphanecilik dersi verilmeye başlanmıştır. Deneme eğitim ve öğretimi yapan lisenin 1960 yılına ilişkin programına kütüphanecilik dersi konmuş, ders öğrencilerin ilgisini çekmiş ve aynı yıl 48 öğrenci bu dersi seçmiştir (Bahçelievler Lisesi..., 1960). Ayrıca Anadolu'daki çeşitli kütüphanelerin durumlarını ve sorunlarını belirlemek için ilki 1962'de gerçekleştirilen "İnceleme Gezileri" * düzenlenmeye başlamıştır. Bu gezi ve incelemeler, 1964-1968 yılları arasında İstanbul, Konya, Akhisar, Beypazarı, Haymana, Gerede, Kızılcahamam, Uruş ve Polatlı'ya yapılanlarla sürdürülmüştür (Kütüphanecilik..., 1962). Kütüphanecilik kursları ise Ankara, İstanbul ve Bursa'da düzenlenmiştir. 1965'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde kurulan ilk Kütüphanecilik Bölümü, 42 öğrenci ile gece öğretimine başlamıştır.

III. Kurumsal ve Mesleki Gelişim

Yeni anayasal düzen ile birlikte Türkiye'de kütüphanelere yönelik yapılan kapsamlı girişim çalışmalarının 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında tamamlanarak Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Kurulu'na sunulan ve *VII. Milli Eğitim Şurası*'nda kabul edilen *Kütüphaneler Komitesi Raporu*'dur. Bu raporun hazırlanmasında dönemin kütüphanelerden sorumlu kurumlarının temsilcileri ile kütüphanecilik eğitimi veren kurumlarından akademisyenler; milli kütüphane, umumi kütüphaneler, halk

* 14-31 Ağustos 1962'de Konya, Niğde, Nevşehir ili/ ilçelerine ve Kayseri iline "Orta Anadolu Kütüphanelerini İnceleme Gezisi" yapılmış, bu il ve ilçelerdeki çeşitli kütüphanelere ilişkin personel, koleksiyon (derme), bina, okuyucu hizmetleri, teknik hizmetler ve bütçe konularında incelemelerde bulunulmuştur.

kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, personel yetiştirme, kütüphaneler arası işbirliği, kütüphaneler kanunu, üniversite kütüphaneleri ve derleme kanunu ana başlıkları altında çalışmalar yapmış; ülkenin bu konularla ilgili 10 yıllık plan ve programlarını hazırlamışlardır (Kütüphaneler... 1961, 6; Acaroğlu 1975, 9-10). Dönemin Kütüphaneler Genel Müdürü Aziz Berker başkanlığında sürdürülen bu çalışmalar yukarıda sözü edilen kütüphanelerin örgütlenme / kategorizasyon, kadro / personel ve bütçe gereksinimleri, derme geliştirme işlemleri, toplu katalog oluşturma, temel kütüphane hizmetlerinin yeniden yapılandırılması, kütüphaneler ve kütüphane hizmetlerine yönelik yasal düzenleme tasarıları ve standartlaşma konularında öneriler sunmuştur. Komite tarafından sunulan bu rapor, VII. Milli Eğitim Şurası'nda görüşülmüş ise de yasal düzenlemelere dâhil edilememiştir.

Resmi platformda yapılan bu girişimden ve hazırlanan rapordan sonra 1961 Anayasası'nın da ilgili maddeleri uyarınca planlı kalkınma süreci başlamış ve birer sosyal-eğitim-kültür kurumu olan kütüphaneler bu planlar içinde yer alıp tartışılmaya başlamıştır.

Kütüphanecilik eğitimine kalkınma planları açısından bakıldığında I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) kitaplıkların (kütüphaneler) eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu, bu sebeple de harcamaların eğitim harcamaları içinde yer alması gerektiği belirtilmiş, kitaplıkların geliştirilmesi için alınması gerekli tedbirlerin de eğitim politikaları doğrultusunda ve gereksinimler çerçevesinde yürütüleceği ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık..., 1963). Bu kalkınma planında kütüphanelerin yalnızca eğitim başlığı altında ele alınması, kütüphanelerin amaç ve işlevlerinin dar bir kapsamda vurgulandığı izlenimini uyandırmaktadır.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim başlığı altında gündeme getirilen kütüphanelerin II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) "Kültür Faaliyetleri" başlığı altında yer aldığını ve I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki hedeflerin hiçbirine ulaşamadığını vurgulandığını görmekteyiz. Bu Plan'da genel bir durum saptaması yapıldıktan sonra ilgili dönem içinde kütüphanelerle ilgili olarak, nitelikli kitap yayınının teşvik edilmesi, kütüphane binaları yapılması ve niteliklerinin artırılması; Halk Eğitimi ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri arasında işbirliğinin sağlanması, ödünç verme servislerinin ve gezici kütüphanelerin artırılması ile kütüphanecilik alanında insan gücünün yetiştirilmesi öncelikli işler olarak belirlenmiştir (T.C. Başbakanlık..., 1968).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ardından çıkarılan yıllık programlar ve icra planlarında kütüphanelerle ilgili olarak ortaya koyulan hedefler:

- *Kalkınma planında belirtilen orta düzey insan gücü sıkıntısını üniversitelerin kütüphanecilik bölümleri ile işbirliği içinde çözmek ve elemanların uzmanlaşarak, bu alanda çalışmalarını sağlayacak politikalar gütmek, buna bağlı olarak Milli Eğitim Bakanlığı içinde kurslar düzenlemek,*
- *Halk kütüphanelerinin tanıtımı ve halkla ilişkiler çalışmaları için Bakanlık ve üniversiteler arasında işbirliği sağlamak,*
- *Her tür kütüphanenin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmesini sağlamak,*

- Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlı kütüphanelerin kitap satın alma paylarını her yıl %15 artırmak,
- Ankara'da bir Milli Kütüphane binası yaptırmak için gereken çalışmaları tamamlamak,
- Devlet Dokümantasyon Merkezi kurmak,
- Ülkenin kültürel yapısını ortaya koyan istatistiki bilgilerin toplanarak Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenecek kültür politikalarına ışık tutmak için yapılacak çalışmaları hızlandırmak (Onat, 1997).

İcra planlarında belirtilen bu işlerden hangi kurumun sorumlu olacağı ve hangi kurumlarla işbirliği yapılacağı belirtilmemesi, plandaki hedeflerden hangisine ne kadar sürede ulaşılabileceğinin öngörülmemesi ciddi bir eksiklik olarak algılanabilir.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) ilkeler ve alınacak tedbirler başlığı altında kütüphanelere oldukça genel ve kısa değinilmiştir. Planda, Türkiye'deki bilgi birikimi ve bilgi akımını örgütleyecek şemsiye kurum olarak Milli Kütüphane seçilmiştir (T.C. Başbakanlık..., 1973). Ayrıca, kütüphane olmayan yerlerde gereksinimi karşılamak için bir program düzenleneceği belirtilmiş buna karşın mevcut kütüphanelerin düzeltilmesiyle ilgili bir uygulama saptanmamıştır. Bu kalkınma planı dönemi içinde kütüphanelerin yaygınlaştırılması için Devlet Planlama Teşkilatı'nca on yıllık plan hazırlanması öngörülmüşse de yasal düzenlemelerin eksikliği nedeniyle hayata geçirilememiştir. Bunun yanı sıra toplumda kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılmasının kütüphanelerle ilişkilendirilmemiş olması bu kalkınma planının başka eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) bir önceki kalkınma planında belirlenen hedeflere ulaşamadığı, toplum içinde yaşanan ekonomik ve sosyal dengesizliklerin kültürel farklılığı derinleştirdiği belirtilmiştir. Ayrıca bu planda belirtilen bir diğer önemli nokta, 1961 Anayasası ile sağlanan düşünce özgürlüğünün dönem dönem kısıtlanması, kitapların politik görüş farklılıkları nedeniyle yasaklanarak toplatılmasıdır (Nevşehir..., 1963). * Bu uygulama halk kütüphaneleri ve Milli Kütüphane'nin işlevlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca Planda çocuk ve halk kütüphanelerinin yalnızca nicelik olarak artışına dikkat çekilmiş nitelik olarak arzulanan düzeye getirilemediği belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık..., 1979).

Kalkınma Planları'nda kütüphanelerle ilgili olarak belirlenen hedeflere ulaşamadığı, daha çok Milli Kütüphane ve halk kütüphaneleri üzerinde durularak diğer kütüphane türlerine ilişkin bir düzenlemenin hedeflenmediği ortaya çıkmaktadır.

* Bunun ilk örneği 1963'te Nevşehir Milletvekili Ramazan Demirsoy'un Bakanlar Kurulu kararı ile yurda girmesi ve satılması yasak edilen veya mahkeme kararı ile toplatılan kitaplarla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'e verdiği yazılı soru önergesi ile gündeme gelmiştir. İbrahim Öktem'in verdiği cevapta halk kütüphaneleri ve halk iare (ödünç verme) servislerine alınmayan kitapların listesi yer almaktadır. Bu kitaplar arasında dönemin siyasi, sosyal ve kültürel çekişmelerini yansıtan eserler çoğunluktadır. İbrahim Öktem'in cevabında ayrıca dönemin halk ve çocuk kütüphanelerinin derme geliştirme (kitap/yayın seçme-sağlama) sistemi ile ilgili de önemli bilgiler yer almaktadır.

Fotoğraf 2. Adnan Ötügen ve Milli Kütüphane çalışanları

Planlı kalkınma döneminin somut gelişmelerinden biri bilgi üretim ve aktarımına yönelik olarak 1963'te Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'ın dokümantasyon merkezi olan Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi (TÜRDOK)'un 1965'te hizmete girmesidir. Bu kurumun temel amaçları; bilim ve teknik konularında toplu katalog, bibliyografya, bülten gibi yayınlar yapmak, fen ve kültür bilimlerine destek olmak, dokümantalistlerin yetiştirilmesi için kurslar düzenlemek, ülkemiz araştırmacılarına, bilim adamlarına ve sanayicilere bilimsel ve teknolojik alanlardaki yenilikleri izleme, araştırmaları sırasında gereksinim duydukları belgeleri/kaynakları sağlamak ve araştırmaları sırasında tekrarı önlemek amacıyla uygun taramaları yapma olanaklarını yaratmaktır (Acaroğlu, 1975; Aybaş, 1979).

Planlı dönemin başlangıcı olan 1963 yılı kütüphaneciliğin hamle yılı, aynı zamanda devlet eliyle yeni ve modern kütüphane binaları yapımına başlandığı bir yıl olmuştur. 1973 yılı başına kadar 10 yıl içinde kütüphaneciliğimiz nicelik ve nitelik yönünden bir hayli gelişme göstermiştir. 1963'ten 1973 yılı başına kadar her biri 650.000-1.400.000-lira arasında değişen 31 adet modern ve kaloriferli kütüphane binası yapımına başlanmış, bunlardan 24 tanesi bitirilerek hizmete açılmıştır. Bunun yanında ülkemizde mahallen kurulan "Kütüphane Yaptırma ve Yaşatma Dernekleri" son on yıl içinde 61 kütüphane binası yaptırarak Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne devir etmişlerdir (Parmaksızoğlu, 1974).

1965 kütüphanelerin kurumsal yapılarındaki değişimlerin de başladığı yıl olmuştur. 1938'den beri idari olarak bağlı olduğu Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürlüğü, 1961'de *Kütüphaneler Genel Müdürlüğü* olarak yeniden yapılandırılmış; görev, yetki ve sorumluluğu genişletilmiştir. 1965'te kütüphanelerin bağlı olduğu üst kurum Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı olarak değiştirilmiştir.

Fotoğraf 3. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphane Binası

1960-1980 yılları arası kütüphaneciliğimizin planlı kalkınma ve kurumsal/mesleki gelişim açısından uluslararası platformda da önemli girişimlerin yaşandığı dönemdir. Birçok Avrupa ülkesi, ABD ve Japonya, Dünya Savaşları sonrasında meydana gelen yeni siyasi, ekonomik ve bilimsel ortamda, bilgi üretiminin yeniden yapılandırılması, bilgi kaynaklarının paylaşımı, bilgiye kütüphaneler ve diğer bilgi merkezleri aracılığıyla erişimin kolaylaştırılması amaçlarıyla uluslararası örgütlerin kurulmasına önem vermişlerdir. Bu örgütler arasında kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri ile doğrudan/dolaylı olarak ilgilenen ve bu alanlara yönelik çalışmaları bulunan *IFLA* (International Federation of Library Associations and Institutions - Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu), *ICA* (International Council on Archives - Uluslararası Arşiv Konseyi), *CENTO* (Central Treaty Organization-Merkezi Antlaşma Teşkilatı) ve *UNESCO* * da yer almaktadır. 1950'de *IFLA*'ya üye olan Türk Kütüphaneciler Derneği ve 1952'de Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü'nün kurulmasıyla *UNESCO* ile iletişime başlayan Türkiye, bu dönemde kütüphanecilik alanındaki güçlü devletlerin de katılımıyla bilgi-iletişimi, bilgi denetimi ve uluslararası bilgi paylaşımı konularında yeni arayışlara girmiştir. Bu sivil toplum kuruluşları ile

* *UNESCO* 1972 yılını *Uluslararası Kitap Yılı* ilan etmiştir. Ülkemizde Kitap Yılı Kutlama Komitesi 1972 Ocak ayı sonunda toplanmıştır. Bu toplantıya resmi kuruluşlardan 30 kişi temsili olarak katılmış Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi'nde toplantı yapılmıştır. Bunu takiben 1972 yılının Mart ve Nisan aylarında Ankara ve İstanbul'da iki toplantı daha yapan yazarlar, yayıncılar, ve kütüphanecilerden oluşan bu komite önemli kararlar almış ve tavsiyelerde bulunmuştur.

kurulan ilişkiler ile kütüphanelerin kurumsal gelişimleri, kütüphaneciliğin mesleki ve akademik ilerlemesi yönünde ciddi projeler, yatırımlar ve çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Uluslararası kurumlarla, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla kurulan ilişkiler sonucunda milli, halk, okul ve çocuk kütüphanelerinin uluslararası standartlara kavuşturulması amaçlanmıştır.

1960'lı yıllarda Türk Kütüphaneciliği, akademik/bilimsel yönden yurt dışına açılmaya, ulusal ve uluslararası bilimsel etkinlikler organize etmeye de başlamıştır. 1958'de *Avrupa Milli Kütüphaneleri Kollokyumu* ile başlayan bu girişimler, 1960-61'de Ankara DTCF'de Kütüphanecilik Kürsüsü tarafından düzenlenmeye başlanan seri konferanslarla, 1963'te The Library Association (LA) tarafından düzenlenen *Bangor Toplantısı* ve 1964'te UNESCO'nun Manila'da düzenlenen *Asya ve Pasifik Milli Kütüphanelerini Geliştirme Bölgesel Semineri* ile devam etmiştir. Ülke içinde Kütüphanecilik Kürsüsü ve dernek tarafından hem gelişmekte olan bu mesleği ve bilim dalını tanıtmak hem de yurt dışında kütüphanecilik alanında meydana gelen gelişmelerden faydalanabilmek amacıyla ulusal ve uluslararası toplantılar düzenlenmiş, yurt dışındaki önemli mesleki ve akademik toplantılara katılmaya özen gösterilmiştir. Modern Kütüphaneciliğin Esasları ana başlıklı 15 Kasım 1960-24 Ocak 1961 tarihleri arasında ilki gerçekleştirilen konferansa yurt dışından bilim adamları ve kütüphaneciler davet edilmiştir* (Milletlerarası..., 1960).

1960-1980 döneminde kütüphaneler ve kütüphanecilik ile ilgili öne çıkan çabalardan bir diğeri derleme kanununa ilişkin yapılan çalışmalardır. 1934'te yürürlüğü giren ancak çeşitlenen/çoğalan yayın sayısı, artan kütüphane ve basımevi sayıları nedeniyle uygulamada yaşanan sorunların çözümlenebilmesi için 1950'lerin sonunda itibaren kanunun yenilenmesine yönelik girişimler yapılmıştır. Derleme yasasının yenilenmesine yönelik çalışmaların yoğunlaştırılmasındaki temel neden, bu yasa doğrultusunda hazırlanan *Türkiye Bibliyografyası* ve *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*'nın dolayısıyla ulusal bibliyografik denetimin daha düzenli, verimli, hızlı ve güncel yürümesini sağlayarak yayıncılık faaliyetlerinin belirli bir düzen içerisinde sürdürülmesidir. Bu bağlamda dönemin Derleme Müdürü M. Türker Acaroğlu'nun girişimleriyle 1956'da başlayan yenileme çabaları, 1960'da çeşitli platformlarda görüşülerek bir yasa taslağı haline getirilmiş ve TBMM'ye gönderilmek üzere Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'na teslim edilmiştir. Taslak, birçok kereler konuyla ilgili kurumlarda düzeltme, öneri, teklif gibi nedenlerle beklemiş 1961'de ne yazık ki kadük olmuştur. Bu durum derleme yasası çerçevesinde belirlenen kütüphanelere yayımlanan bilgi kaynaklarının düzenli olarak gelmemesine, halkın bunlardan faydalanamamasına ve birçok değerli eserin (kitap, film, fotoğraf, plak vb.) kaybolmasına neden olmuştur (Sefercioğlu, 1966; Acaroğlu, 1967; Cunbur, 1998). Bu olumsuzluktan sonra 1961-1966 yılları arasında yine M. Türker Acaroğlu'nun özel çabalarıyla yeni bir tasarı hazırlanmış, fikir ve sanat eserleri hakkında hazırlanan taslak ile birlikte TBMM'de görüşülmüş,

* ABD Kongre Kütüphanesi'nden Lucile Morsch, Londra Westminster Kütüphanesi'nden Lionel R. McColvin, Roma Kitap Patolojisi Enstitüsü'nden Prof. Muzioli, Vancouver Halk Kütüphanesi'nden Peter Grossman ve Des Landes Nordrhein Westfalen Kütüphanecilik Enstitüsü'nden Prof. Rudolf Juchhoff davetli olarak bu seri konferansların ilkinde katılmışlardır.

konuyla ilgili kurumlardan görüşler istenmiş, bunlar sonucunda TBMM Kütüphanesi'nin de yasa kapsamına alınması önerilmiş, ancak bu konudaki çabalar bir kez daha sonuçsuz kalmıştır. Uzun süre sonra derleme yasası 1975'te II.si düzenlenen Türk Yayın Kongresi'nde tekrar ele alınmıştır. Gerekli düzenleme ve resmi prosedürden sonra TBMM'ye gönderilen tasarı üçüncü kez kanunlaşmamıştır. Bu gelişmeden sonra konu 1978'de UNESCO Türkiye Milli Komitesi'nin gündemine taşınmıştır. Konu Kütüphanecilik Kürsüsü öğretim üyeleri, Türk Kütüphaneciler Derneği yöneticileri ve Milli Kütüphane yetkilileri tarafından ayrıntılı bir biçimde incelenerek yeni bir taslak oluşturulmuştur. Buna paralel olarak aynı dönemde Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nce de bir *Düşün ve Sanat Ürünlerini Derleme Yasası* taslağı hazırlanmıştır. UNESCO Türkiye Milli Komitesi tarafından hazırlanan taslağa göre çok daha ayrıntılı ve kapsamlı olan bu tasarı ve komitece hazırlanan tasarı bir kez daha olumsuz sonuçlanmıştır (Cunbur, 1998).

Milli Kütüphane 1950'den başlayarak ülkedeki bibliyografik denetim, bilgi kaynaklarının organizasyonu, ortak kataloglama kurallarının oluşturulması, uluslararası kuralları/standartları hayata geçirme ve kütüphanelerarası iletişimin/yardımlaşmanın sağlanması gibi görevleri yerine getirmektedir. Bunlar arasında ön plana çıkan uygulama kataloglamada sağlanmak istenen ulusal birlikteliktir. Bu nedenle Milli Kütüphane uzmanlarınca 1957'de *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri (BEAKK)* adlı eser hazırlanmış ve ülkemizdeki kütüphanelerde ortak kullanım öngörüsüyle yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak çok ayrıntılı hazırlanmış olması nedeniyle özellikle halk kütüphanelerinde kullanılamamıştır. Bunun üzerine 1961'de *Kitap Kataloglama Kuralları* adlı çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada daha önce BAEKK'deki ayrıntılar sadeleştirilmiş, uygulanması gereken kurallar daha yüzeysel ve basit bir biçimde sunularak, halk kütüphanelerinde kullanılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır. Ortak kataloglama ve sınıflama çalışmaları kapsamında 1962'de Ford Vakfı'nın desteğiyle *Dewey Onlu Tasnif Şeması*'nın çevirisi yayınlanarak Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlı tüm kütüphanelerde ortak sınıflandırma şeması olarak uygulanması temin edilmiştir (Şenalp, 1974). 1962'deki bu gelişmeden sonra uluslararası düzeyde kabul gören ve ilk basımı 1967'de yayınlanan Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'na (AAKK) doğru bir yönelme olmuştur. Kısa sürede birçok ülkede ve kütüphanede kullanılmaya başlayan bu kataloglama kuralları, ülkemizde ilk baskısından yaklaşık 13 sene sonra 1980'de uygulanmaya başlamıştır. AAKK'nin ilk baskısının çevirisine TÜBİTAK tarafından 1975'te başlanmış, bazı uyarlamalar da yapılarak 1980'de *Kataloglama Kuralları* adı ile yayınlanmıştır. Bu kurallar geniş uygulama alanını ancak 1985'te bulabilmiştir (Keseroğlu 1987, 177; Çelenkoğlu 1998, 7-9; Keseroğlu 1998, 113).

IV.Örgütsel Değişim ve Eğitimde Kütüphaneler

VII. Milli Eğitim Şurası'nda alınan karar gereğince Milli Eğitim Bakanlığı içinde bir Kültür Müsteşarlığı kurularak Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane Müdürlüğü ve Yayın Müdürlüğü bu müsteşarlığa bağlanmıştır. Bu makama ilk olarak Milli Kütüphane'nin müdürü ve kurucusu Adnan Ötügen atanmış ve 5 Temmuz 1965 günü görevine başlamıştır.

13 Temmuz 1965'te Milli Kütüphane Müdürlüğü Bakanlık onayı ile Genel Müdürlük durumuna yükseltilmiş ve göreve Müjgân Cunbur atanmıştır. 1978 yılında Kültür Bakanlığı'nın onayı ile Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü tekrar müdürlük haline getirilmiş ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Milli Kütüphane başuzmanlarından Esin Karaaslan Bakanlık Müşavirliği'ne atanarak Milli Kütüphane Müdürlüğü'nü yürütmekle görevlendirilmiştir. Bu konu TBMM gündeminde de ciddi tartışmalara neden olmuştur (Millet Meclisi..., 1978).

Kütüphanelerin örgütlenmesinde bu gelişmeler ve değişiklikler yaşanırken kütüphaneleri olumlu/olumsuz yönlerden doğrudan ve dolaylı olarak kapsayan / etkileyen bazı önemli hukuki düzenlemeler de olmuştur. 1973'te eğitim sistemini düzenleyen önemli gelişme, 1739 sayılı *Milli Eğitim Temel Kanunu'nun* yürürlüğe girmesidir. Bu kanun daha önce birkaç defa değiştirilip yenilenmiştir. Ancak Kanunda 1930'lardan itibaren eğitim-öğretimi destekleyen kurumlar olarak kabul edilen kütüphaneler ile ilgili herhangi bir madde bulunmamakta hatta kütüphane ifadesi hiç geçmemektedir. Türk Milli Eğitim Sistemi'ni yeniden yapılandıran bu temel kanunda, okul ve sınıf kütüphanelerinden dahi bahsedilmemesi kütüphane - eğitim - öğretim ilişkisinin algılanmasında bu dönem önemli sıkıntılarını olduğunu ortaya koymaktadır (Anameriç, 2008; Milli Eğitim..., 1973).

1976'da ülkemizdeki tüm okul kütüphanelerine yönelik hazırlanan resmi düzenleme olan *Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği* yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile birlikte okul kütüphanelerinin kurulmaya -özellikle ilköğretim kurumlarında- başladığı en azından yasal bir düzenlemeyle daha fazla önem verildiği görülmektedir.* “*Amaç, Öğrencilerin, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde yetişmelerine; fikir ve ruh bakımından olgunlaşmalarına; ilgi, istidat ve kabiliyetlerine uygun doğrultularda gelişmelerine programların ihtiva ettiği konularda şahsi araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlamak ve öğretim ve eğitimin başlıca dayanağı olmak üzere bütün temel eğitim, Ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı Yüksek Öğretim okullarında kütüphane çalışmalarını düzenlemektir*” (Okul Kütüphaneleri..., 1976). Bu yönetmelikte ayrıca “kitap-dışı materyal” ile de eğitime destek olunması ve bu materyalin kütüphanelerde bulundurulması ifade edilmektedir.

1960-1980 döneminde kütüphanelerin yaygınlaştırılması, kitap ve okuyucu sayılarının artırılması ile bilginin toplumsallaştırılması için yapılan hukuksal ve eğitime yönelik çalışmalar bir önceki döneme göre büyük sayısal farklılıklar göstermiştir. Bu durumun gelişmesinde kütüphaneye ve kütüphaneciliğe olan bakış açısının, mesleki örgütlenmenin, eğitimin, teknolojinin ve uluslararası standartların payı büyüktür.

Tablo 1'de de görüldüğü üzere 20 yıllık süre içerisinde bilgi kaynaklarının halk ile buluşturulmaya çalışıldığı ve en yaygın kullanıcı kitlesine hitap eden kütüphaneler olan halk kütüphanelerinin sayısı, bu kütüphanelerden yararlanan / üye olan kullanıcıların ve bu kütüphanelere sağlanan kitapların sayısındaki artış açık bir biçimde görülmektedir. Ancak sayılardaki bu artış, söz konusu dönem içerisinde bilgiyi talep eden ve bilgiye gereksiniminin farkında olan bir toplum yaratma çabalarını tam olarak

* 1972'de okul kütüphanelerinin sayısı 214, 1980'de 286'dır. Bu sayı 1980'lerin başından itibaren halk kütüphaneleri ile birleştirilmesi nedeniyle azalmaya başlamıştır.

yansıtmamaktadır. Bu durum I., III. ve IV. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda bu kültür-
eğitim kurumlarına gösterilen ilgiden ve planlananların yapılamamasından de açıkça
anlaşılabilmektedir.

Tablo1. Türkiye İstatistik Kurumu 1972; Kültür İstatistikleri 1983; İstatistiki
Göstergeler 2006.

Yıl	Halk Kütüphanesi Sayısı	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı
1960	152	1.369.760	1.334.525
1965	226	2.025.037	2.338.823
1970	327	3.034.387	4.192.324
1975	379	3.822.033	5.967.825
1980	517	4.666.156	8.944.172

Kütüphanelerin kurumsal kimlik kazanmasında, kütüphaneciliğin mesleki ve akademik alanda gelişim göstermesinde, bu kurum ve mesleğin bilimsel / örgün eğitim veren kurumlar bünyesindeki sayılarının artması ile de bağlantılıdır. 1960-1980 döneminde Türkiye'de yükseköğretim yapan 28 eğitim kurumu vardır. Bu yükseköğretim kurumları bünyesinde zamanla bilimsel çalışmaların desteklediği kütüphaneler kurulmuştur. Kütüphaneler başlangıçta bölüm, kürsü ve fakülteler bünyesinde oluşturulmaya başlamış, fakülteler ve üniversiteye bağlı diğer akademik kurumların, öğretim üyelerinin ve öğrenci sayılarının artması ile birlikte merkezi kütüphane sistemine geçilmeye başlanılmıştır. Bu üniversite kütüphaneleri arasında 1960-1980 döneminde kurulanlar arasında Ege (1961), Boğaziçi (1971), Hacettepe (1975), İnönü (1975), Kocaeli (1976), Selçuk (1977), Erciyes (1978) ve Çukurova (1979) üniversitelerinin kütüphaneleri bulunmaktadır. Söz konusu kütüphanelerin kuruluşunda ve faaliyetlerinde hem kütüphanecilik kürsüsünden mezun olan meslekten kütüphaneciler* hem de yabancı uzmanlar görev almışlardır. Kütüphanecilik eğitiminde yabancı uzman gereksinimi açılan kütüphanecilik bölümlerinden sonra yeterli insan gücü yetiştirilmeye başlanınca sona ermiştir (Amerikalı..., 1962; Yıldırım, 1970; Kütüphane..., 2012; Tarihçe, 2012).

* 1958-1970 arasında Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü'nden mezun olan meslekten kütüphanecilerin sayısı 409'dur ve bunların sadece 194'ü ülkemizdeki kütüphanelerde görev yapmaktadır. 1973'te sayı 600'e yaklaşmıştır. Bu sayılar hem akademik hem de mesleki açıdan ciddi bir kütüphaneci açığı olduğunu göstermektedir.

V.Türk Kütüphaneciler Derneği, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni ve Kütüphane Haftası

Türk Kütüphaneciler Derneği'nin (TKD) 1961 yılında şubeli bir kuruma dönüşmesi ve 1975 yılında kamu yararına çalışılan dernekler arasına alınması öne çıkan gelişmeler arasında görülmektedir (Merkezi..., 1975).

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (TKDB)'de 1960 sonrası dönemde araştırma makalelerinin nicel bir artış gösterdiği saptanmıştır. Bu artışın temel nedeni, üç kütüphanecilik bölümünün de bu dönem içindeki katkıları ile açıklanabilir. 1950'li yıllarda dergide yer alan makalelerin çoğu halk ve çocuk kütüphaneleri, gezici kütüphaneler, kütüphanelerdeki kurallar, Osmanlı mirası kütüphaneleri konularına yer verirken söz konusu dönem araştırma makalelerinde en çok işlenen konu "kütüphane ve bilgi hizmetleri faaliyetleri"dir (Yontar ve Yalvaç, 2000).

Fotoğraf 4.1974 Yılı Kütüphane Haftası kutlamaları sırasında kütüphanecilerin Anıtkabir'i ziyareti

Türk Kütüphaneciler Derneği ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün işbirliği çerçevesinde ilk kez 23 Kasım 1964 tarihinde başlatılan *Kütüphane Haftası*, bu tarihten 1982 yılına kadar TKD tarafından düzenlenmiştir. Bu haftanın amacı, bilgi ve kütüphane olgularının kamuoyunca benimsenmesini sağlamaktır. Bu amaç çerçevesinde Kütüphane Haftası her yıl Mart ayının son haftasında konferans, panel, açılış, seminer, konser, film, sergi, müzik dinletisi, tiyatro vb. etkinliklerle kutlanmaktadır.

Bu dönem içinde düzenlenen Kütüphane Haftası etkinlikleri içinde özellikle üzerinde odaklanılan konu, *kütüphaneciliğimizin bazı temel kavram ve değerler üzerinde kendine özgü bir içerik kazanmasını sağlayacak ve kütüphaneciye mesleki görev, sorumluluk ve haklarını bildiren güven verici bir Kütüphaneler Kanunu'na sahip olunmadığıdır* (Soysal, 1998).

VI. Standartlaşma Çalışmaları, Toplu Kataloglar ve Kütüphanelerarası İşbirliği

Kütüphanecilik mesleği ve bilimi, bilginin organize edilmesi, bilgi kaynaklarının kataloglanması, sınıflanması, nitelenmesi, bilgi kaynaklarına erişim için ulusal / uluslararası kurallar ve standartların kullanılmasının gerektiği bir alandır. Bu nedenle kütüphaneciliğin teknik yönü, bu bilim ve mesleğin ortaya çıktığı dönemden beridir bir arayış ve yenilenme, en kullanışlı ve verimli sistemlere erişme çabası içinde olmuştur. Bu gelişim süreci kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri alanlarında kurulan ulusal ve uluslararası kuruluşlarca gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1950'den itibaren mesleki ve akademik olarak uluslararası sivil toplum - eğitim kuruluşlarıyla ilişkide olan ülkemiz, kütüphaneler ve kütüphanecilik ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemelere adapte olmak için birçok girişimde bulunmuştur.

Bu girişimler daha çok aşağıdaki konular üzerine olmuştur;

- ülke çapındaki kütüphanelerde bulunan çeşitli bilgi kaynaklarının ortak bir anlayış ve uygulama ile kataloglanarak bibliyografik denetimlerinin sağlanmaya çalışılması,
- katalogların hazırlanmasında bibliyografik tanımlama (temel girişler-temel elemanlar) unsurlarının belirlenmesi,
- bilgi erişim ve belge merkezi hizmetleri,
- süreli yayınların denetimi-nitelemesi,
- bibliyografik niteleme, yönlendirme ve ortak terim-kısaltma-işaretlerin kullanılması,
- kitap ve süreli yayınların bibliyografik nitelemesinde dikkat edilmesi gereken fiziksel özellikler,
- bilgi kayıt ortamları.

Bu konular çerçevesinde Türk Standartları Enstitüsü tarafından kütüphanecilik, arşiv, dokümantasyon ve enformasyon alanlarını kapsayan Enformasyon Bilimleri / Yayıncılık temel alanı altında hazırlanan standartlar;

- TS191 Süreli Yayın Adlarının Kısaltılması İçin Milletlerarası Kurallar (1965)
- TS192 Süreli Yayınların Sunuluşu (1965)
- TS194 Bibliyografik Tanımlar Şeridi (1965)
- TS1059 Yayınların Dizilişi (1971)
- TS1060 Bir Kitabın Başlık Sayfaları (1971)
- TS1213 Kitaplıklar-Bilgi Verme ve Belgeleme Merkezleri Kılavuzu (1972)
- TS1297 Süreli Yayın Başlıklarında Cinsil Adların Kısaltmaları (1973)
- TS2143 Kitapların Uluslararası Numaralanması (1975)
- TS196 Dokümantasyon-Yayınlar ve Dokümantasyon İçin Özlerin (Abstraktların) Hazırlanışı ve Sunumu (1977)
- TS2704 Dokümantasyon-Süreğen Yayınlar İçin Uluslararası Standart Numaralama Sistemi (ISSN) (1977)
- TS2733 Dokümantasyon-Mıknatıslı Şerit Üzerindeki Bibliyografik Bilgi Değişim Biçimi (1977)

- TS2781 Dokümantasyon-Bibliyografik Yollamalar-Temel ve Ek Unsurlar (1977)
- TS3250 Dokümantasyon-Bibliyografik Atıflar-Tipik Kelimelerin Kısaltılması (1978)

Kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri alanında oluşturulan ve bir bölümü uygulamaya konulan bu standartların yanı sıra gereksinim duyulan yayınlara kolay erişim, derme geliştirme işlemlerinin kolaylaştırılarak kütüphanelerin bütçelerini daha verimli kullanımı, ulusal düzeyde bibliyografik denetimin ve ülke çapında ulusal kataloglama kurallarının standart hale getirilmesini sağlamak hedefleriyle toplu katalog çalışmaları başlatılmıştır. Bu toplu katalog çalışmaları eski harfli basma eserler süreli yayınlar ve yazma eserleri kapsamaktadır.

Ülkemizde 1960-1980 dönemindeki ilk toplu katalog çalışması 1963'te Milli Kütüphane tarafından teksir olarak hazırlanan *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*'dur. Bu toplu katalog Milli Kütüphane, Ankara İl Halk Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi, AÜDTCF Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi, Belediye Kütüphanesi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunan eski harfli Türkçe gazete ve dergiler ile birlikte diğer periyodiklerin bibliyografik künyelerini içermektedir (Aybaş, 1979).

1965'te kurulan TÜRDOK, ülkemizdeki toplu katalog çalışmalarına önemli destek vermiş ve 1968'de TÜRDOK tarafından yerel toplu katalog çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar 1971, 1973 ve 1977'de yayınlanan *Ankara (Bilimsel ve Teknik) Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, aynı yıl yayınlanan *İstanbul Bilimsel ve Teknik Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu* ve son olarak TÜBİTAK tarafından 1981'de yayınlanan *İzmir Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*'dur. 1977'de 3. versiyonu yayınlanan *Ankara Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, Türkiye'de ilk kez bilgisayara dayalı olarak yürütülen ve hazırlanmasından basımına kadar bilgi işlem tekniklerinin uygulandığı bir çalışmadır (Aybaş, 1979).

VII.Yayınlar: Mesleki ve Akademik Literatür

Kütüphaneciliğin bir meslek olarak kendini anlatmaya başladığı, bilimsel yönünün ortaya konduğu ve kütüphanelerin ülke çapında yaygınlaşmaya başladığı 1960-1980 dönemi, katalog, bibliyografya gibi danışma kaynakları (toplu kataloglar, kütüphane katalogları, bibliyografyalar, rehberler/kılavuzlar, dizinler), akademik/mesleki eserler ve süreli yayınlar bakımından bir önceki döneme göre daha verimli olmuştur. Bunun yanı sıra bu dönem, 1938-1960 döneminde başlatılan birçok projenin de devam ettirildiği/sonuçlandırıldığı bir özelliğe sahiptir. İstanbul ve Hacettepe Üniversiteleri'nde kurulan kütüphanecilik bölümleri de bu dönemde AÜ DTCF'deki bölüm ile birlikte kütüphanecilik literatürüne daha fazla akademik katkı sağlanmasına neden olmuş, halk-çocuk-okul ve üniversite kütüphanelerindeki kataloglama çalışmaları, kütüphane hizmetlerindeki yenilikler ve sorunlar mesleki içerikli yayınların fazlaşmasına olanak sağlamıştır. Ulusal bibliyografik denetim ve kataloglama gereksinimleri, yazma ve nadir eserlerin kataloglanması çalışmaları ve uluslararası örgütlerle olan ilişkiler de

kütüphanecilik literatürünün zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönem yayınlarının daha profesyonel, ayrıntılı, nitelikli, kapsayıcı ve sistematik olduğu görülmektedir.

Bu dönemde Türkiye'nin iki önemli bibliyografik denetim ve devlet yayını olan Türkiye Bibliyografyası (TB) ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası (TMB) yayınlarına devam etmişlerdir. Yayın türü / sayısındaki artış ve derleme yasası tasarılarındaki öneriler ile birlikte TB'nin kapsamı genişletilmiş, 1971'de pullar Ticaret, 1972'de paralar (banknot) Ekonomi ve 1977'de takvimler Astronomi başlıkları altında listelenmeye başlamışlardır. TB ve TMB'yi 1955'ten beri hazırlayarak yayımlayan Bibliyografya Enstitüsü, 1979'da *Türkiye Bibliyografyası ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası Şube Müdürlüğü*'ne dönüştürülmüş, 1958'e kadar kullanılan Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi (EOS) yerine Dewey Onlu Sınıflama Sistemi (DOS) kullanılmaya başlamıştır. Milli kütüphane'nin ülkemizde kütüphanecilik alanındaki öncü, kapsayıcı ve koordinasyon sağlayıcı rolü bu dönem içerisinde kütüphanecilik literatürüne de yansımış, 1962-1974 yılları arasında yayınladığı katalog ve kişi/kurum bibliyografyalarıyla farklı alanlardaki kaynakları halka duyurma görevini sürdürmüştür. Milli Kütüphane ile birlikte Türkiye'nin bilimsel ve teknik gelişimine olan katkısı tartışılmaz olan TÜBİTAK da, kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri ile ilgili yayınlar yapmıştır.

Bu yayınlar arasında hazırlanış amacı ve gereksinimleri karşılama özelliği ile ön plana çıkan ilk yayın 1967-1972 yılları arasında TÜR DOK tarafından yayımlanan *Key to Turkish Science (KTS)*'tir. Bu yayının temel ve uygulamalı bilimler alanlarındaki bilimsel ve teknik dergilerden seçilmiş makaleler, konferans, seminer ve sempozyum tutanakları (bildiriler), raporlar, projeler, üniversite yayınları ve tez özlerini (abstrakt) içermektedir. 1972'de yayınına son veren KTS'nin boşluğunu doldurmak amacıyla yine TÜR DOK tarafından *Temel ve Uygulamalı Bilimler Aylık Makale Duyuru Bülteni*, 1977'de Türk üniversitelerine temel ve uygulamalı bilimler alanında sunulmuş olan tezlerin bibliyografik kimliklerini, konu başlıklarını veren *Tez Duyuru Bülteni* yayımlanmıştır (Soysal, 1983).

1968'de Milli Kütüphane tarafından hazırlanarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan *Harita ve Atlasların Tasnif ve Kataloglama Kaideleri* adlı kılavuzun, farklı bilgi kaynaklarının organizasyonunda yol göstermesinin yanı sıra bilgi gereksiniminin çeşitlendiği, kitap dışı materyalin gündeme geldiği ve bibliyografik denetimin kapsamının genişletildiği bir dönemde hazırlanmış olması önem taşımaktadır. Milli Kütüphane'nin danışma/bilgi erişim kaynakları arasında II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da dolaylı olarak değinilen *Devlet Yayınları Bibliyografyası*, kapsam, görev ve içerik yönünden önemli bir yere sahiptir. 1971'de *Milli Kütüphane Devlet Yayınları Dokümantasyon Merkezi* tarafından yayımlanan bu bibliyografya, TB'nin belli oranda içerdiği kamu kurumlarınca yasama, yürütme, hizmet, araştırma ve bilgilendirme amacıyla farklı tekniklerle çoğaltılan resmi yayınların denetimini sağlamak için hazırlanmıştır. Devlet Yayınları Dokümantasyon Merkezi'nin Devlet Yayınları Bibliyografyası ile hedeflediği amaçlar, devlet yayınlarını bir araya getirmek, bu yayınları tanıtmak ve enformasyon hizmeti vermektir (T.C. Devlet Yayınları..., 1971). Bu amaçlarla, hem kamu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ile ilgili bilgilere erişimi hem

de bu kurumların halka tanıtılması ve onlarla ilgili bilgilerin aktarımı gerçekleştirilebiliyordu. Ülkemizde devlet yayını ve gri yayın kavramlarını gündeme getiren bu yayının ömrü diğer ulusal bibliyografyalarımız kadar uzun olamamıştır (Anameriç, 2009). Milli Kütüphane tarafından yayınlanan diğer yayın, 1973'te dönemin Milli Kütüphane Genel Müdürü Müjgân Cunbur başkanlığında bir ekip tarafından hazırlanan, Anıtkabir ve Çankaya Köşkü'nde bulunan Mustafa Kemal Atatürk'e ait kitapların bibliyografik kimlikleri *Atatürk Özel Kütüphanesi Kataloğu*'dur. Ayrıca 1963'te Milli Kütüphane tarafından yayınlanan *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Kataloğu*, bu dönemde hazırlanan belli başlı süreli yayın toplu katalog örneklerindedir.

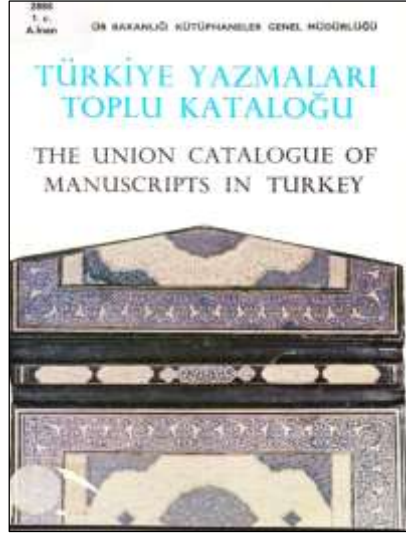
Bu dönemde dikkat çeken danışma kaynakları ülkemizde ilk defa hazırlanan bibliyografyaların bibliyografyası türündekilerdir. Belirli bir tarihi dönem, coğrafi bölge, kurum, kişi veya konu ile ilgili hazırlanmış bibliyografyaları listeleyen bu kaynakların ilki, UNESCO Türkiye Milli Komitesi tarafından yayınlanan ve 482 bibliyografik yayının kimliklerini içeren *1928-1965 Yılları Arasında Türkiye'de Basılmış Bibliyografyaların Bibliyografyası* adlı kaynaktır. Diğeri ise söz konusu dönemde yapmış olduğu çeşitli yayınlarla kütüphanecilik literatürüne en büyük katkıyı yapan Milli Kütüphane tarafından 1973'te yayınlanan ve 3146 bibliyografik çalışmayı içeren *Cumhuriyet Döneminde Bibliyografyaların Bibliyografyası*'dır.

1960-1980 döneminde en fazla danışma kaynağı ve bibliyografik denetim aracı hazırlanan alan uzun süredir çalışmaları süren ve örnekleri olan yazma eser kataloglarıdır. Bu dönemde hem 1938-1959 yılları arasında başlanan çalışmalar devam ettirilmiş hem de yeni müstakil ve toplu kataloglar basılmıştır. Bu kataloglar 1961-1980 yılları arasında başta İstanbul olmak üzere Ankara ve Konya'daki kütüphanelerde bulunan yazmaların bibliyografik denetimi için hazırlanmışlardır. Kronolojik olarak; 1961'de *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Hamseler Kataloğu*, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu* ve *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu I-II*, 1962'de *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu (Fasikül 11)* ve *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu I*, 1964'te *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu II*, 1965'te *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu III*, 1967'de *İstanbul Belediye Kütüphanesi Alfabetik Kataloğu IV/1*, *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu III/2* ve *Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu I*, 1969'da *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu IV/1-2* ve *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu IV*, 1971'de *Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu II*, 1972'de *Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu III*, 1973'te *Kandilli Rasathanesi Kitaplığı Yazma Eserler Kataloğu I*, 1975'te *Süleymaniye Kütüphanesi Türkçe Yazmalar İndeks Kataloğu* ve 1977'de *Kandilli Rasathanesi itaplığı Yazma Eserler Kataloğu II* yayınlanmıştır. 1978 yılı yazma eserlerimiz için uzun süreli bir projenin başlangıcı olmuş, yazma eserlerimizin tümünü kapsayacak bir toplu katalog hazırlanmasına karar verilmiştir. *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (TÜYATOK)* adı ile Milli Kütüphane tarafından başlatılan bu projede;

- Yaklaşık 45 yıldır yapılan ayrı yazma kataloglarının bir araya getirilmesi,
- Yazma eserlerin bibliyografik kimliklerinin belirlenmesi,

- Aynı bibliyografik kimliğe sahip fakat farklı dönemlerde yazılmış/çoğaltılmış ve farklı fiziksel özelliklere sahip eserler hakkında karşılaştırmalar yapılabilmesi,
- İlgili yazma eserlerin nüsha sayısının ve bunların hangi kütüphanelerde yer aldığı öğrenilmesi,
- Yazma eserlerin diğer nüshalarının bibliyografik kimlikleri ile karşılaştırılarak orijinalliğinin denetlenmesi,
- Yazma eserlerin nadirlik derecesinin belirlenmesi,
- Ülkemiz topraklarında üretilen ancak yurt dışındaki bilgi merkezlerinde bulunan yazmalar hakkında nicel ve nitel bilgi elde edilmesi,
- Yazma eserlerin kataloglanmasında ortak bilgi alanlarının, bu bilgilerin sunulduğu sıralarının/biçimlerinin ve nitelendirme alanlarının standartlaştırılması,

gibi hedeflere ulaşılması amaçlanmıştır. Bu amaçlarla başlayan projenin ilk cildi 1979'da *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu -TÜYATOK (1): Anıtkabir, Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Adıyaman İl Halk Kütüphanesi* ikinci cildi 1980'de *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu -TÜYATOK (2): Giresun, Ordu, Rize* olarak yayınlanmıştır.

Fotoğraf 5. TÜYATOK (1), 1979

Bu dönem süresince akademik ve mesleki literatürdeki gelişimin yoğunlukla kütüphanecilik alanının uzun süre tek temsilcisi olan *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (TKDB)*'de yayınlanan makalelerle sürdürüldüğü görülmektedir. TKDB'de bu dönem içerisinde ağırlıklı olarak kütüphane haftaları, dokümantasyon/enformasyon hizmetleri, kütüphanecilik eğitimi, üniversite kütüphaneleri ve arşivcilik konularındaki makaleler yayınlanmıştır. TKDB'nin yanı sıra 1961-1962 arası 13 sayı çıkan ve Kütüphanecilik Enstitüsü öğretim üyelerinin yazılarının ve enstitü haberlerinin yayımlandığı *Kütüphaneciliğin Sesi*, 1972-1974 yılları arasında 17 sayı çıkan ve mesleki dayanışma ve işbirliğinin sağlanması, kütüphaneciliğin kamuoyuna duyurularak /

tanıtılarak benimsetilmesi ve işbirliği sağlamak amacıyla *Kütüphanecilik Aylık Mesleki Dergisi* ve 1975-1979 yılları arasında Türk Kütüphaneciler Derneği İzmir Şubesi tarafından 12 sayı olarak yayınlanan *Kütüphane Dünyası* dergileri de akademik ve mesleki yeniliklerin, düşüncelerin, çözüm önerilerinin paylaşılmasında kütüphanecilik literatürüne katkı sağlamıştır. Kütüphanecilik bilimi ve mesleğini temsil eden bu dergilerin yanı sıra kütüphanecilik alanındaki çalışmalar, *Belleten*, *Türk Yurdu*, *Türk Kültürü*, *Tarih Araştırmaları Dergisi* gibi akademik/popüler dergiler ile Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin fakülte ve enstitü dergilerinde sıklıkla yayınlanmıştır.

Fotoğraf 6. Türk Kütüphanelerinin Gelişmesinde Üniversitedeki Kütüphanecilik Öğretiminin Rolü

TKDB ve diğer kütüphanecilik dergilerinde yayınlanan makaleler dışında mesleki ve akademik alanda özgün ve çeviri kitaplar da kütüphanecilik literatürüne kazandırılmıştır. Yayınlarda dönemin kütüphanecilik gelişmeleri, ülkemizdeki kütüphane gereksinimi, kütüphanecilik-egitim ilişkisi, kütüphanecilik tarihi/genel kütüphane bilgisi, dokümantasyon, arşivcilik, kütüphane türleri ve özellikleri, kütüphanelerin ve kütüphaneciliğin sorunları ve kütüphanecilik biliminin ortak kavramları ile ilgili eserlerin üretildiği görülmektedir. 1960-1980 döneminin bu bağlamdaki örnek eserlerinden ilki, 1960'da AÜDTCF Kütüphanecilik Kürsüsü'nün V. Kuruluş yıldönümü nedeniyle hazırlanan ve içerisinde kütüphanecilik eğitimi, kütüphaneciler ve kurum/araştırma kütüphaneleri ile ilgili yazıların bulunduğu *Türk Kütüphanelerinin Gelişmesinde Üniversitedeki Kütüphanecilik Öğretiminin Rolü* adlı kitaptır. Bu eser aynı zamanda Kütüphanecilik Enstitüsü'nün de ilk yayımıdır. 1961'de öne çıkan eserler 1959-1961 öğretim yıllarında Kütüphanecilik Enstitüsü'nde müdürlük yapan Prof. Dr. Carl Minton White editörlüğünde ve 1960-1961 döneminde Kütüphanecilik Kürsüsü tarafından düzenlenen seri konferanslar ile aynı adı taşıyan *Modern Kütüphaneciliğin*

Esasları: Birleşik Amerika Devletleri, İngiltere, Batı Almanya ve Danimarka'da Kütüphanecilik Nazariye ve Tatbikatının Özeti ile yine Carl Minton White editörlüğünde hazırlanan konferans dizisinin diğer kitabı olan Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri: Kütüphanelerin Mazisi, Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış adlı eserlerdir.

Fotoğraf 7-8. TDK'nın 1974'te yayınladığı Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü ve 1972'de yayınlanmaya başlayan Kütüphanecilik dergisi

1962-1966 yılları arasında Türk Kütüphaneciliği'ne mesleki standartlar, yeni uygulamalar, teknolojik gelişmeler, kütüphanelerarası işbirliği, kullanıcı hizmetleri, okul ve halk kütüphaneleri konularında önemli katkıları olan UNESCO, bu dönem içinde Türkiye Milli Komitesi aracılığıyla kütüphanecilik meslek ve tekniklerini tanıttığı eserlerinin Türkçeye çevrilmesine verdiği destek ile de bu bilim dalı ve mesleğe katkılarını sürdürmüştür. Bu eserler kütüphanecilik literatüründe *Kütüphanecilik Elkitapları* olarak bilinmekte ve kütüphanecilik literatürümüzün ilk dizi eserleridir. 9 kitaptan oluşan bu dizide; *Yetişkinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri* - 1962, *İlkokul Kütüphaneleri* - 1962, *Milli Kütüphaneler: Görevleri ve Sorunları* - 1962, *Halk Kütüphaneleri Yayma Faaliyeti* - 1963, *Toplu Kataloglar: Örgütlenmeleri ve Çalışmaları* - 1963, *Çocuk Kütüphaneleri* - 1963, *Halk Kütüphaneleri* - 1963, *Küçük Bir Halk Kütüphanesinin Kurulması* - 1964 ve *Kütüphanecilerin Yetiştirilmesi* - 1966 başlıklı çeviri eserler yayınlanmıştır.

1960'lı yılların son dönemlerinde Kütüphanecilik Kürsüsü öğretim üyelerinin akademik alandaki monograflarının yayımlandığı görülmektedir. Söz konusu monograflar içerik olarak kütüphanelerin ilk-orta ve halk eğitimindeki önemi, sorunlarının analizi ve çözüm önerilerine yöneliktir. 1966'da kürsünün ilk öğretim üyesi olan Osman Ersoy tarafından hazırlanan *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir İnceleme*

ve *Kütüphaneciliğimizin Sorunları*, 1969'da Özer Soysal'ın *Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi* ile *Türkiye'de Okul Kütüphanesi* adlı kitapları bu kapsam içerisinde öne çıkan eserlerdir.

1960-1980 döneminde kütüphanecilik alanında -özellikle çocuk kitapları/literatürü, kataloglama kuralları, sınıflama sistemleri, araştırma kütüphaneleri konularında- çeviri eserlerin, dokümantasyon, arşivcilik, dizinleme, öz çıkarma gibi uygulamalar için kılavuz/rehber niteliğinde bilgi veren çalışmaların, katalog ve bibliyografya dışında kalan alana yönelik bazı danışma kaynaklarının da hazırlandığı görülmektedir. Bu çalışmalar arasında kütüphanecilik alanının yeni kavram, teknik ve uygulamalarının tanıtıldığı, açıklandığı ve uygulama tekniklerinin gösterildiği yayınların da bulunmaktadır. Çeviri eserler arasında 1962'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan *Dewey Onlu Tasnif ve Relatif Endeks* adlı mesleki temel eser önemli bir yer tutmaktadır. Kılavuz/rehber niteliğindeki eserler ise *Kütüphanelerarası İşbirliği*-1967, iki ciltlik *Kütüphane Malzemesi Elkitabı*-1968/1972, *Dokümantasyon Nedir*-1971, *Resmi Daire Kütüphaneleri ve Dokümantasyon Merkezleri*-1974, *Toplu Kataloglar ve Türkiye Uygulamaları*-1979 çalışmalarıdır. Söz konusu dönemde kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri ile ilgili, 1973'te İstanbul Üniversitesi'nce *Kütüphanecilik Terimleri* ve 1974'te Türk Dil Kurumu'nce *Kitaplıkbilim Terimleri* adlı iki de sözlük yayınlanmıştır.

VIII.Sonuç

1960-1980 yılları arasında belki de en önemli gelişme, Türk Kütüphaneciliği'nde yükseköğretimin iki üniversitede daha başlatılarak müfredatta çok yönlülük ve çeşitlilik sağlanmasıdır. Bu gelişme beraberinde kütüphaneciliğe ilişkin uluslararası standartlara yönelik temel kaynakların da Türkçe literatüre kazandırılmasını beraberinde getirmiştir. Yine bu 20 yıllık süreç üç kalkınma planı ve iki anayasa değişikliğine de şahit olmuş hem mesleğin ulusal kalkınmadaki yerinin hem de bilgi erişim hak ve özgürlüklerinin tartışıldığı bir dönem olarak da ayrıca dikkat çekmektedir.

Kaynaklar

1962-1963 Öğretim Yılı Ders Programı. [1962]. (Belge Teksirdir).

Acaroğlu, M. Türker. (1975). "Kütüphaneciliğimizin elli yılı". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 24 (1): 7-13.

Acaroğlu, M. Türker. (1973). "Uluslararası kitap yılı sona ermedi" *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 21 (1-2): 49-62.

Acaroğlu, M. Türker. (1967). "Derleme kanununun değiştirilmesi çabaları". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 16 (1):36-44.

"Amerikalı Prof. Arthur J. Vennix'in Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nin kurulması ve bu kuruma eleman yetiştirilmesi işlerinde çalıştırılması". DAGM. CADB. 7846-27283, 165.35.7, 30.18.1..2 (06.08.1962).

- “Amerikalı Prof. Dr. Ralph H. Hopp ile Prof. John Reeves’in Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde çalıştırılmaları”. (1962). DAGM. CADB. 8516-27167/13, 166.38.14, 30.18.1..2 (21.08.1962).
- “Amerikan tebaasından Nance O’Neill’in DTCF Kütüphanecilik Bölümü uzmanlığında çalıştırılması”. (1962). DAGM. CADB. 1366-27162/2, 163.67.19, 30.18.1..2 (17.01.1962).
- Anameriç, Hakan. (2009). “Türkiye’de devlet yayınlarının bibliyografik denetimi ve devlet yayınları bibliyografyası”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 48 (1):109-121.
- Anameriç, Hakan. (2008). *Türkiye’de çağdaşlaşma sürecinde bilginin Toplumsallaşması ve bilgi merkezleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artukoğlu, Adil. (1979). “Türkiye’de Kütüphanecilik Eğitime Genel Bakış”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 27 (1-2): 1-11.
- Atılğan, Doğan. (1999). “Türkiye’de kütüphanecilik eğitimi ve yeni bin yılda hedefler”. *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü ve Yarını... Türk Kütüphaneciler Derneği’nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri 17-21 Kasım 1999, Ankara içinde* (144-163). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Aybaş, Osman Tekin. (1979). *Toplu kataloglar ve Türkiye’de uygulaması*. Ankara: TÜRDOK.
- “Bahçelievler lisesinde kütüphanecilik eğitimi”. (1960). *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 9 (3-4): 188.
- Cunbur, Müjgan. (1998). “Türkiye’de derleme yasaları”. *50. Kuruluş Yılında Ulusaldan Evrensele Türk Milli Kütüphanesi (1946-1996) Sempozyum Bildiriler 19-21 Haziran 1996, Ankara içinde* (173-180). Ankara: Milli Kütüphane.
- Çelenkoğlu, Ahmet. (1998). “Kataloglamada işbirliği ve standartlaşmada ulusaldan evrensele”. *50. Kuruluş Yılında Ulusaldan Evrensele Türk Milli Kütüphanesi (1946-1996) Sempozyum Bildiriler 19-21 Haziran 1996, Ankara içinde* (1-17). Ankara: Milli Kütüphane.
- Feridun, Server. (1962). *Anayasalar ve siyasi belgeler*. İstanbul: Aydın Güler Kitabevi.
- İstatistiki göstergeler: Statistical indicators 1923-2006*. (2006). Ankara, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu.
- Keseroğlu, Hasan. (1998). “Ulusal kütüphane ve kataloglama politikası”. *50. Kuruluş Yılında Ulusaldan Evrensele Türk Milli Kütüphanesi (1946-1996) Sempozyum Bildiriler 19-21 Haziran 1996, Ankara içinde* (111-117). Ankara: Milli Kütüphane.
- Keseroğlu, Hasan. (1987). “Türkiye’de katalog ve kataloglamanın tarihçesi”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları* (1):163-178.

Kültür istatistikleri: Cultural statistics 1980. (1983). Ankara: DPT.

“Kütüphanecilik kürsüsü tarafından AÜ DTCTF dekanlık makamına sunulan rapor”. [1962]. (Belge Teksirdir).

Kütüphaneler komitesi raporu. (1961). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Kütüphanenin tarihçesi. (2012).
http://www.library.boun.edu.tr/kutuphane_hakkinda.php adresinden
17.01.2012 tarihinde erişilmiştir.

“Merkezi Ankara’da olmak üzere kurulmuş Bulunan Türk Kütüphaneciler Derneği’nin kamuya yararlı derneklerden sayılması”. (1975). DAGM. 95767/13-352283, 30.10.1.2., (26.2.1975).

Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Toplantı 1, Cilt 6, 145. Birleşim (16.05.1978).

Milletlerarası kütüphanecilik seri konferansları Hamit Dershanesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 15 Kasım 1960 – 24 Ocak 1961. [1960]. (Belge Teksirdir).

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmi Gazete* (14.06.1973, 14574).

“Nevşehir milletvekili Ramazan Demirsoy’un, bakanlar kurulu kararı ile yurda girmesi ve satılması yasak edilen veya mahkeme kararı ile toplattırılan, satışı yasak edilen kitap ve dergilerin bir listesinin bulunup bulunmadığına dair yazılı soru önergesi ve Milli eğitim Bakanı İbrahim Öktem’in yazılı cevabı”. (1963). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 1, Cilt 23, Toplantı 3, 8. Birleşim (29.11.1963).

Okul kütüphaneleri yönetmeliği. (1976). *T.C. Resmi Gazete* (26.08.1976, 15689).

Onat, Zeynep Öz. (1997). *Toplumsal değişme sürecinde halk kütüphanelerinin yeri ve yeniden organizasyonu için bir model.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Parmaksızoğlu, İsmet. (1974). “Türk kütüphaneciliğinde gelişmeler”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 23 (2): 87-93.

Salgır, Abdülkadir. (1974). “TKD eski başkanlarından kütüphaneler genel müdürü Abdülkadir Salgır’ın konuşması” *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 23 (1): 9-13.

Savaşçı, Abdullah. (1974). “TKD eski başkanlarından bakanlık müfettişi Abdullah Savaşçı’nın konuşması”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 23 (1): 115-117.

Sefercioğlu, Necmeddin. (1966). “Derleme yasalarımız ve bir teklif”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 15 (1): 8-13.

Soysal, Özer. (1983). *Türkiye’de çağdaş bibliyografik-dokümanter hizmetler’in gelişimi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

Şenalp, Leman. (1974). “Cumhuriyet döneminde kütüphaneciliğimiz”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 23 (1): 38-47.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci beş yıllık kalkınma planı: 1963-1967*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1968). *İkinci beş yıllık kalkınma planı: 1968-1972*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı: 1979-1983*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). *Yeni strateji ve üçüncü beş yıllık kalkınma planı: 1973-1977*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- T.C. *Devlet yayınları bibliyografyası*. (1971). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü Devlet Yayınları Dokümantasyon Merkezi.
- Tarihçe. (2012). <http://ww2.lib.metu.edu.tr/tr/yan.php?id=1> adresinden 17.01.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Tanör, Bülent. (2002). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türkiye istatistik cep yıllığı 1970*. (1972). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Soysal, Özer. (1998). *Türk kütüphaneciliği: Bilginin yazgısı*. Ankara. Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Yıldırım, O. Üstün. (1970). "Kütüphanecilerin yetiştirilmesi ve değerlendirilmesi". *Kütüphanecilik* 1 (3): 2-6.
- Yontar, Aysel ve Mesut Yalvaç. (2000). "Türkiye'de kütüphane ve bilgi bilimi konusundaki araştırma sorunları: 1952-1994 yıllarında yayınlanan dergi makalelerinin içerik analizi". *Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları*, (6): 165-186.